

DE ONGEWILDE BUITENBEZITSTELLING VAN EFFECTEN AAN TOONDER

An-Sofie Van Hootegem

Onder wetenschappelijke begeleiding van L. Van den Steen

1. INLEIDING

Makkelijke handelbaarheid - Titels aan toonder zijn gedurende vele jaren een constante op de Belgische effectenmarkt. De modale Belg is werkelijk verknocht aan deze effectenvorm. De makkelijke handelbaarheid en anonieme aard van de toondereffecten wekt om verschillende redenen veel interesse op bij het brede publiek. Echter, de vlotte handelbaarheid van de effecten kan ook nadelig zijn. Door de speling van het lot kan de levensweg van een titel aan toonder een opeenstapeling worden van misbruiken zoals diefstal, verlies, vernieling, vervalsing, oplichting en afpersing.

Wettelijke bepalingen - Aan deze verzuchtingen poogde de wetgever tegemoet te komen door de invoering van de Wet van 24 juli 1921. Deze wet omvatte een verzetsprocedure voor diegenen die ongewild buiten het bezit waren gesteld van hun effecten aan toonder. De wet werd aangekondigd als een aanvulling op de gemeenrechtelijke beschermingsregeling en beoogde een nog betere bescherming te bieden aan de buitenbezitgestelden van effecten aan toonder.

Wet 14 december 2005 - Met de geleidelijke afschaffing van de effecten aan toonder naar aanleiding van de Wet van 14 december 2005, verliest echter deze verzetsprocedure aan belang. Men kan zich anderzijds de vraag stellen of er nog wel een aanvullende beschermingsregeling is vereist nu de materiële effecten aan toonder bijna tot de geschiedenis behoren. Het is dan ook bijzonder interessant om in deze verhandeling parallellen te trekken tussen de gemeenrechtelijke beschermingsregeling enerzijds en de Wet van 24 juli 1921 en deze van 14 december 2005 anderzijds.

Overzicht – Het eerste deel van deze verhandeling bevat een algemene omschrijving van effecten aan toonder alsook een inleiding tot de wettelijke beschermingsmechanismen. In het tweede en derde deel wordt vervolgens dieper ingegaan op deze wettelijke bepalingen. Eerst komt de gemeenrechtelijke bescherming van artikel 2279 B.W. aan bod en vervolgens de Wet van 24 juli 1921. In beide delen wordt stil gestaan bij de essentie van

deze verhandeling, namelijk de gevolgen van de beschermingsregeling ten aanzien van toondereffecten. In een vierde en laatste deel wordt de recente Wet houdende de afschaffing van de effecten aan toonder toegelicht alsook de gevolgen hiervan met betrekking tot de ongewilde buitenbezitstelling.

1.1. EFFECTEN AAN TOONDER

1.1.1. Omschrijving

Categorieën - Overeenkomstig het Belgische vennootschapsrecht bestaan tot op heden drie categorieën effecten: de effecten aan toonder, de effecten op naam en de gedematerialiseerde effecten.¹ Niets lijkt echter meer onzeker dan het lot van toondereffecten. Effecten aan toonder zijn waardepapieren waarin het recht van de houder op zodanige wijze is belichaamd, dat het door middel van het papier alleen kan worden uitgeoefend en overgedragen.² De materiële titel, het “papier”, bevat de vermelde rechten en enkel diegene die er de feitelijke heerschappij over heeft, de “toonder”, kan deze rechten uitoefenen. Het recht waarover de houder beschikt en dat in het effect is geïncorporeerd, ontstaat op het tijdstip van het in omloop brengen van het effect.³ De overdracht van de effecten aan toonder geschiedt door de enkele overhandiging van de titel.⁴

Lichamelijke roerende goederen – Effecten aan toonder zijn lichamelijke roerende goederen aangezien het recht waarover de houder van het effect beschikt, in het papier is geïncorporeerd. In tegenstelling hiermee zijn zowel de effecten op naam als de gedematerialiseerde effecten, onlichamelijk van aard. Aangezien dergelijke effecten als onlichamelijke roerende goederen worden beschouwd, ondervinden houders ervan problemen in het kader van de gemeenrechtelijke beschermingsregeling. Juridisch gezien kan artikel 2279 B.W. immers enkel op lichamelijke roerende goederen worden toegepast.⁵

Geleidelijke afschaffing - De Wet van 14 december 2005 bevat een regeling voor de geleidelijke afschaffing van de effecten aan toonder die onder haar toepassingsgebied vallen. Als reden voor de afschaffing geeft de wetgever aan dat toondereffecten onveilig zijn, gevoelig voor fraude en verouderd.⁶ De effecten aan toonder die jarenlang zo in de smaak vielen, zijn vandaag dus een

---

¹ In de rechtsleer n.a.v. Wet 24 juli 1921 wordt, in tegenstelling tot de huidige rechtsleer, van ‘titels’ gesproken terwijl men in feite ‘effecten’ bedoelt. Om de congruentie van deze verhandeling te bevorderen en met het oog op de modernisering van de effectenmarkt, zal in deze verhandeling over ‘effecten’ gesproken worden.

² H. LAGA en V. LIETAER, “Eigendomsbetwistingen bij aandelen”, in B. TILLEMANS, *Onderneming en effecten*, Brugge, Die Keure, 2001, 466.

³ J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial*, II, Bruxelles, Bruylant, 1957, 101.

⁴ Luik 2 maart 2004, *R.R.D.* 2004, afl. 111, 160.

⁵ Zie randnummers 71-74.

⁶ Parlementaire voorbereiding, verslag WAUWERMANS, *Pasin.* 1921, 438.

bedreigd ras en zullen binnenkort tot de Belgische geschiedenis behoren.⁷ De doelstelling van de wet reikt echter nog verder want niet alleen de uitgifte van effecten aan toonder wordt afgeschaft, deze wet moderniseert bovendien het volledige Belgische effectenrecht door een verscherpte aandacht voor gedematerialiseerde effecten.⁸

1.1.2. Kenmerken

Soepele overdraagbaarheid – Zoals eerder aangehaald zijn effecten aan toonder overdraagbaar door de enkele afgifte van het papier.⁹ Deze vlotte verhandelbaarheid heeft weliswaar als schaduwzijde dat de toondereffecten heel gevoelig zijn voor diefstal, verlies, vernietiging of vervalsing. Naast deze risico's zijn de vereisten inzake de bewaring van effecten aan toonder en de inning van de coupons zwaar en duur. De eenvoudige overdraagbaarheid en gemakkelijke verhandelbaarheid van de effecten brengen immers een groot handelsverkeer met zich mee waarbij zowel de verhandeling, het vervoer, als de bewaring van de toondereffecten intense economische activiteiten vereisen.¹⁰

Misbruiken anonimiteit - Aangezien de eigendom van effecten aan toonder niet uit een register blijkt, genieten de titularissen van een volledige anonimiteit. Vooral ten aanzien van de fiscus is dit in hoofde van vele ondernemingen een vaak geprezen voordeel. Het succes van de vele naamloze vennootschappen in ons land is dan ook voor een aanzienlijk deel aan deze anonimiteit van effecten te danken.¹¹ Belangrijker allicht is dat de anonimiteit evenals de materiële aard van de effecten aan toonder, ook de weg openen voor talrijke misbruiken. Effecten aan toonder vormen reeds geruime tijd een doorn in het oog van de fiscus aangezien ze illegale operaties met het oog op belastingontduiking toelaten.¹² Aandelen van familiebedrijven worden bijvoorbeeld niet in de aangifte van de nalatenschap opgenomen om zo aan de successierechten te ontsnappen.¹³ Naast de fiscale fraude leent de anonimiteit van toondereffecten zich ook tot misbruiken op erfrechtelijk vlak. Door een handgift van deze effecten kan men immers de wettelijke regels inzake het voorbehouden erfdeel omzeilen.¹⁴ Tot slot is er nog het gevaar van de

⁷ C. GUYOT, Newsletter CMS De Backer, July/August 2006, Issue 9, 27 juli 2006.

⁸ Zie randnummers 66-74.

⁹ H. VUYE, "Ongewilde buitenbezitstelling van titels aan toonder. De wet van 24 juli 1921 als gewijzigd door de wet van 22 juli 1991", *R.W.* 1991-92, 969.

¹⁰ S. DE GEYTER en P. LALEMAN, *Toonderstukken afgeschaft! Uw 70 antwoorden*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 12. Bij wijze van voorbeeld: volgens een schatting van Euroclear zijn 60 miljoen toondereffecten in omloop. Om alle fysieke effecten op te slaan is daarom 8000m² stapelruimte nodig, wat een hele kost met zich meebrengt.

¹¹ M. WAUTERS, "Effecten aan toonder verdwijnen... tegen 2014", *TVW* 2006, afl. 1, 88.

¹² S. BOGAERTS, "Wet van 14 december 2005 houdende afschaffing van effecten aan toonder", *T.R.V.* 2006, afl. 4, 262.

¹³ S. DE GEYTER en P. LALEMAN, *o.c.*, 16.

¹⁴ Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 2004-05, nr. 1974-1, 6.

financiële en georganiseerde criminaliteit. De anonieme toondereffecten vormen een dankbaar hulpmiddel inzake witwaspraktijken.¹⁵ De Financiële Actiegroep inzake Witwaspraktijken heeft al meermaals op deze misbruiken gewezen en beweert bovendien dat de anonieme toondereffecten mogelijks bijdragen tot de financiering van terrorisme. Concrete bewijzen hiervan ontbreken vooralsnog.¹⁶

Ongewilde buitenbezitstelling - In deze verhandeling zal ik vooral aandacht besteden aan het probleem van de ongewilde buitenbezitstelling van de effecten aan toonder. De makkelijke verhandelbaarheid van toondereffecten mag dan in de meeste gevallen een zegen zijn, in bepaalde gevallen is het een vloek.

1.2. STELSELS VAN WETTELIJKE BESCHERMING

Paradox – Het lijkt een evidentie dat diegene die ongewild buiten het bezit werd gesteld van toondereffecten, moet worden beschermd. Toch is dit niet zo vanzelfsprekend. De wetgever staat hier immers voor een dilemma. Hoe kan men de buitenbezitgestelde beschermen zonder tegelijk deze toondereffecten te ontdoen van hun meest essentiële en geliefkoosde kenmerk, namelijk de makkelijke verhandelbaarheid. Deze paradox heeft uiteindelijk geleid tot de Wet van 24 juli 1921. De Wet op de ongewilde buitenbezitstelling van effecten aan toonder heeft echter niet de bedoeling om de gemeenrechtelijke beschermingsregels buiten werking te stellen, maar vult deze op een adequate manier aan.

1.2.1. Gemeen recht

Artikel 2279 B.W. - Het sluitstuk van de gemeenrechtelijke bewijsregeling is artikel 2279 B.W. (bezit geldt als titel). De kracht van artikel 2279 B.W. zit in de dubbele werking van dit artikel. Artikel 2279 B.W. heeft immers niet enkel een materieelrechtelijke, maar ook een bewijsrechtelijke functie.

Dubbele werking - De *materieelrechtelijke functie* van artikel 2279 B.W. verleent de derde verkrijger bescherming tegen de werkelijke eigenaar. Deze bescherming bestaat erin de derde verkrijger een eigendomstitel over de zaak toe te kennen, op voorwaarde dat het materieel element van het bezit vaststaat en aan de voorwaarden inzake deugdelijkheid van het bezit is voldaan.¹⁷ Dit vermoeden van eigendom is weerlegbaar.¹⁸

---

¹⁵ G. PALMAERS, *l.c.*, 172.

¹⁶ FATF, "The 40 recommendations on Money Laundering", www.fatf-gafi.org (geraadpleegd op 17/03/2007).

¹⁷ A. HEYVAERT, "Bezit geeft verscheidene titels", *T.P.R.* 1983, 179, nr. 16.

¹⁸ Zie randnummer 20.

De *bewijs- of procesrechtelijke functie* van artikel 2279 B.W. biedt de bezitter bescherming tegen diens rechtsvoorgangers door het vermoeden te creëren dat de bezitter de zaak rechtmatig heeft verkregen. Dit vermoeden is eveneens weerlegbaar. In het kader van deze bewijsfunctie hoeft de beschermde bezitter niet per se een derde verkrijger a non domino te zijn, in tegenstelling tot wat is vereist voor de eigendomsverwervende functie van artikel 2279 B.W.¹⁹ Veelal zal de verweerder zich bij een eigendomsvordering eveneens beroepen op de bewijsrechtelijke functie van het bezit en is het onderscheid tussen de materieelrechtelijke functie enerzijds en de bewijsrechtelijke functie anderzijds, minder relevant.²⁰

1.2.2. Wet 24 juli 1921

Aanvullend karakter - De Wet van 24 juli 1921 werd ingevoerd om de positie van de buitenbezitgestelde van toondereffecten te verbeteren ten opzichte van de gemeenrechtelijke regeling die tot dan toe van toepassing was.²¹ De Wet van 24 juli 1921 beoogt een dubbel doel. Enerzijds poogt de wetgever het terugvinden van effecten aan toonder mogelijk te maken en anderzijds biedt deze wet de mogelijkheid aan diegene die onvrijwillig buiten het bezit van zijn effecten is gesteld, om op termijn de hieraan verbonden rechten te herwinnen.²²

De Wet van 24 juli 1921 biedt dus aan de buitenbezitgestelde een ruime bescherming en een afdoende mogelijkheid om herstel te krijgen. Deze wet moet zoals vermeld, worden beschouwd als een specifieke aanvulling op de artikelen 2279 en 2280 B.W.²³ Niet alleen met betrekking tot de erkende vormen van buitenbezitstelling, maar eveneens in de afbakening van de beschermde personen die in aanmerking komen, gaat de Wet van 24 juli 1921 uitdrukkelijk een stap verder dan de bescherming die het gemeen recht biedt.

2. GEMEEN RECHT

2.1. WETTELIJKE BEPALINGEN

---

¹⁹ L. VAN DEN STEEN, "Afschaffing van de effecten aan toonder", in Ugent Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut Notarieel Recht (ed.), *Rechtskroniek voor het notariaat. Deel 9*, Brugge, Die Keure, 2006, 121-122.

²⁰ Antwerpen 7 oktober 1996, *A.J.T.* 1997-98, 82-84, noot S. SNAET, "De eigendomsvordering bij onvrijwillige buitenbezitstelling van titels aan toonder".

²¹ Wet 24 juli 1921 op de ongewilde buitenbezitstelling van de titels in toonder, *B.S.* 10 augustus 1924.

²² J. KOKELENBERG, T. VAN SINAY en H. VUYE, "Overzicht van rechtspraak. Zakenrecht (1989-1944)", *T.P.R.* 1995, 764, nr. 244.

²³ J. KOKELENBERG, T. VAN SINAY en H. VUYE, "Overzicht van rechtspraak. Zakenrecht (1980-1988)", *T.P.R.* 1989, 1845, nr. 225.

Aanvullend karakter - Zoals reeds aangehaald kan de Wet op de ongewilde buitenbezitstelling van titels aan toonder als een aanvulling op het gemeen recht worden beschouwd. Deze wet verbetert in grote mate de positie van de buitenbezitgestelden van effecten aan toonder. Vooraleer over te gaan tot deze specifieke regelgeving, is het zinvol om eerst nog even stil te staan bij de bescherming die het gemeen recht in deze materie biedt.

Vermoeden - Uit artikel 2279, lid 1 B.W. blijkt dat de huidige bezitter van een roerende zaak, vermoed wordt hiervan de eigenaar te zijn. Dit vermoeden is echter weerlegbaar.²⁴ Als diegene die de eigendomsvordering instelt kan bewijzen dat 1) het bezit gebrekkig is²⁵; 2) dat de huidige bezitter te kwader trouw is²⁶ of 3) dat het bezit precair is²⁷, kan de huidige bezitter zich niet op de bewijskracht van artikel 2279, lid 1 B.W. beroepen.²⁸ Indien dit vermoeden niet weerlegd kan worden, beschikt de revindicerende eigenaar op basis van het gemeen recht over geen enkele vordering tegen de derde verkrijger wanneer deze te goeder trouw is.²⁹

Artikel 2279 lid 2 B.W. - Veronderstel de situatie waarbij de rechtmatige eigenaar het slachtoffer is van diefstal en zijn gestolen goederen vervolgens door de dief worden verder verkocht aan een derde. Wanneer een derdeverkrijger in de veronderstelling is dat hij de goederen op een regelmatige wijze heeft verkregen en bovendien te goeder trouw is, dan kan de rechtmatige eigenaar zijn goederen niet van deze derde revindiceren op basis van artikel 2279, lid 1 B.W. Om aan deze zwakke bescherming tegemoet te komen, voorziet artikel 2279, lid 2 B.W. in een uitzondering in het geval van diefstal of verlies van roerende goederen.

Wanneer iemand een zaak verliest of wanneer deze hem ontstolen is, beschikt de buitenbezitgestelde overeenkomstig artikel 2279, lid 2 B.W. over een terugvorderingsrecht. Hij kan de gestolen zaak gedurende drie jaar terugvorderen van elkeen in wiens handen de zaak zich bevindt op het ogenblik van de revindicatie. Deze laatste heeft alsnog een verhaalsmogelijkheid ten aanzien van diegene van wie hij de zaak heeft verkregen. De termijn van drie jaar begint te lopen vanaf de dag waarop het verlies of de diefstal plaatsvindt. Voor de toepassing van artikel 2279, lid 2

---

²⁴ Bergen 8 april 2003, *J.L.M.B.* 2003, afl. 28, 1277.

²⁵ Het bezit is gebrekkig wanneer het niet voortdurend en onafgebroken, niet ongestoord, niet openbaar of niet dubbelzinnig is. (A. HEYVAERT, *l.c.*, 175-177.)

²⁶ Kwade trouw houdt in dat de zaak gestolen of gevonden werd door de huidige bezitter en hij weet of had moeten weten dat zijn rechtsvoorganger geen eigenaar was.

²⁷ Wanneer er een verplichting tot teruggave in hoofde van de bezitter bestaat, bijvoorbeeld als het bezit zijn oorsprong vindt in een overeenkomst die niet eigendomsverdragend is (zoals een bewaargeving of bruikleen).

²⁸ Gent 30 maart 2001, *T.W.V.R.* 2002-03, afl. 3, 107.

²⁹ Brussel 9 juni 1998, *J.T.* 1999, 137.

B.W. dient de revindicerende eigenaar niet langer te bewijzen dat de derdeverkrijger te kwader trouw was.

Artikel 2280 B.W. - Artikel 2279, lid 2 B.W. lijkt een gemakkelijke revindicatie in hoofde van de buitenbezitgestelde mogelijk te maken mits hij de vordering binnen de gestelde termijn instelt. Maar, schijn bedriegt want er is naast de beperking in tijd, nog een beperking die het vorderingsrecht aan praktische waarde doet inboeten. Vanaf het ogenblik dat de effecten immers werden verkocht door een wisselagent, kan de derdeverkrijger overeenkomstig artikel 2280 B.W. bij een revindicatie, de terugbetaling vorderen van de aankoop prijs die de derdeverkrijger zelf heeft betaald ter verkrijging van deze effecten.³⁰ De revindicerende eigenaar kan dus wel opnieuw in het bezit gesteld worden van zijn toondereffecten, maar zal hiervoor een aanzienlijke prijs moeten betalen.³¹

2.2. TOEPASSINGSGBIED

Voorwaarden - Om een beroep te doen op artikel 2279, lid 2 B.W. dienen een aantal voorwaarden te worden vervuld. Ten eerste zijn er de vereisten aangaande de persoon die revindiceert; verder moet diegene tegen wie gerevindiceerd wordt materieel in het bezit zijn van de zaak; mag de vordering enkel verloren of gestolen voorwerpen betreffen en mag sinds het verlies of de diefstal van het goed niet meer dan drie jaar verlopen zijn.³² Bovendien is de vordering tot teruggave beperkt ten voordele van de eigenaar of houder van een zakelijk recht.³³

Eerste vereiste: eigenaar van de zaak - De revindicerende persoon moet niet te allen tijde aantonen dat hij eigenaar is geweest van de zaak. Het bewijs dat hij voorafgaand aan de buitenbezitstelling in het bezit was van de effecten, is voldoende. Bij dit bewijs volstaat het niet om aan te tonen dat men de zaak onder zich heeft gehad zoals DEKKERS beweert.³⁴ Het Hof van Cassatie heeft immers beslist dat diegene die zich op het bezit beroept, dit ook moet kunnen rechtvaardigen.³⁵ Dit verzwart de bewijslast van de revindicerende partij aangezien dit niet alleen het bewijs van het voorafgaande bezit moet leveren, maar ook het bewijs van de reden tot teruggave.³⁶

Tweede vereiste: bezit in hoofde van derdeverkrijger - De persoon tegen wie men revindiceert, namelijk de derdeverkrijger, moet op het ogenblik van

---

³⁰ F. VAN NESTE, *o.c.*, nr. 283.

³¹ Zie randnummer 30.

³² Gent 14 juni 1994, *R.W.* 1995-96, 542.

³³ Cass. AR. 7329, 25 oktober 1991, *Arr. Cass.* 1991-92, 189-190.

³⁴ R. DEKKERS, "Inzake onroerend goed geldt bezit als titel, doch niet als wettige titel", *R.W.* 1972-73, 1937-1940.

³⁵ Cass. 26 april 1968, *R.W.* 1968-69, 591.

³⁶ A. HEYVAERT, "Bezit geeft verscheidene titels", *T.P.R.* 1983, 182.

de revindicatie in het bezit zijn van de toondereffecten die worden teruggevorderd. Het is aan de revindicerende partij om dit materiële bezit te bewijzen.³⁷

Derde vereiste: diefstal of verlies - De vordering tot teruggave op grond van artikel 2279, lid 2 B.W. kan alleen worden ingesteld in het geval van diefstal of verlies van roerende goederen. Volgens VAN NESTE mag het verlies of de diefstal door alle middelen worden bewezen, zelfs met getuigen en vermoedens.³⁸ Daarenboven aanvaardt DAUMONT dat eventueel een beroep kan worden gedaan op artikel 1348,4° B.W.³⁹

Wanneer de buitenbezitstelling van de eigenaar of houder echter het gevolg is van oplichting, misbruik van vertrouwen of vrijwillige afgifte, zal de revindicatievordering niet kunnen worden ingesteld.⁴⁰ Het toepassingsgebied van de gemeenrechtelijke regeling is op dit vlak veel beperkter dan datgene van de Wet van 24 juli 1921.⁴¹

Vierde vereiste: revindicatie binnen drie jaar - Artikel 2279, lid 2 B.W. bepaalt uitdrukkelijk dat sinds het verlies of de diefstal van de effecten, niet meer dan drie jaar mag verstreken zijn om de revindicatievordering in te stellen. Deze voorwaarde wordt in het volgende hoofdstuk besproken.

2.3. REVINDICATIEVORDERING

Beperkingen - Belangrijk is dat artikel 2279, lid 2 B.W. de mogelijkheid schept voor de eigenaar of houder om zijn effecten terug te vorderen, zelfs als ze in handen zijn van een derde te goeder trouw.⁴² Dit betekent een grote vooruitgang in de bescherming van de revindicerende eigenaar. Weliswaar is de revindicatievordering onderhevig aan een aantal beperkingen: niet alleen is de revindicatievordering in tijd beperkt (afdeling 1), bovendien is er nog artikel 2280 B.W. dat een correctie inhoudt op artikel 2279, lid 2 B.W. (afdeling 2). Daarnaast voorziet de revindicatievordering in een zware bewijslast uit hoofde van de revindicerende eigenaar (afdeling 3).

2.3.1. Beperkte duur

Drie jaar - De revindicatievordering moet binnen de drie jaar na de diefstal of het verlies worden ingesteld. Wanneer deze periode is verstreken, wordt de

³⁷ Zie randnummers 31-32.

³⁸ F. DERINE, H. VANDENBERGHE en F. VAN NESTE, *Zakenrecht*, I, B, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1974, 937-938.

³⁹ F. DAUMONT, *Les oppositions sur titres au porteur perdus, volés, détruits*, Bruxelles, Bruylant, 1925, 99-100.

⁴⁰ H. DE PAGE en R. DEKKERS, *o.c.*, n° 1096.

⁴¹ Zie randnummer 43.

⁴² Cass. 25 oktober 1991, *Pas.* 1992, I, 155.

derdeverkrijger te goeder trouw geacht eigenaar van de effecten te zijn. Hieruit blijkt nog maar eens dat de mogelijkheden van de oorspronkelijke en rechtmatige eigenaar om tot revindicatie over te kunnen gaan, beperkt zijn. Natuurlijk kan deze laatste zich nog beroepen op artikel 2279, lid 1 B.W. maar wanneer de derde verkrijger te goeder trouw is, zal deze vordering tot teruggave geen resultaat kennen.

2.3.2. Artikel 2280 B.W.

Wisselagent - Naast de beperking in tijd, is er zoals vermeld nog een tweede beperking die de revindicatievordering aan praktische waarde doet inboeten. Artikel 2280 B.W. bepaalt dat bij verkoop door een wisselagent, de derdeverkrijger van de revindicerende eigenaar terugbetaling kan vorderen van de prijs die hijzelf bij het verkrijgen van het betreffende goed heeft betaald.⁴³ Voorwaarde hierbij is wel dat de derdeverkrijger de zaken te goeder trouw heeft verkregen.⁴⁴ DE PAGE en DEKKERS aanvaarden bovendien dat de derdeverkrijger naast de betaalde prijs ook de gemaakte onkosten mag terugvorderen.⁴⁵ Hierbij moet wel opgemerkt worden dat enkel de noodzakelijke kosten, zoals voor het behoud van het goed, in aanmerking worden genomen.⁴⁶

2.3.3. Bewijslast

Actori incumbit probatio - Een moeilijk element bij de toepassing van de revindicatievordering, is de bewijsvoering.⁴⁷ Overeenkomstig het algemeen rechtsbeginsel '*Actori incumbit probatio*' mag worden aangenomen dat de eiser, in casu de revindicerende eigenaar, de bewijslast draagt.⁴⁸

Te bewijzen elementen - Op basis van de traditionele rechtsleer kan men stellen dat de revindicerende partij in het bewijs dient te voorzien van een aantal elementen.⁴⁹ Vooreerst moet de eiser aantonen dat hij of zij in het bezit is geweest van de stukken die worden gerevindiceerd. Een tweede vereiste, dat hier min of meer mee samengaat, is dat de eiser daadwerkelijk het slachtoffer is geweest van diefstal of verlies van zijn effecten. Doorgaans zal echter uit het bewijs van het verlies of de diefstal tegelijkertijd ook het bewijs van het voorafgaande bezit blijken.⁵⁰ Ten derde dient de revindicerende eigenaar te bewijzen dat tussen de buitenbezitstelling en het moment van het instellen van de vordering, niet meer dan drie jaren verlopen zijn. Bovendien dient de eiser

⁴³ Brussel 14 juni 1988, *R.R.D.* 1990, 74; F. VAN NESTE, *o.c.*, nr. 283.

⁴⁴ N. VERHEYDEN-JEANMART, "Examen de jurisprudence 1989-1998", *R.C.J.B.* 2000, 161.

⁴⁵ H. DE PAGE en R. DEKKERS, *o.c.*, n° 1083.

⁴⁶ Charleroi 21 februari 1989, *J.L.M.B.* 1991, 44.

⁴⁷ Gent 22 oktober 1982, *R.W.* 1982°83, 2074, noot M. LAMBRECHTS.

⁴⁸ H. DE PAGE, *o.c.*, 937.

⁴⁹ Onder andere F. DAUMONT, *l.c.*, 99-100; R. DERINE, H. VANDENBERGHE en F. VAN NESTE, *o.c.*, 937-938.

⁵⁰ Dit mag door alle middelen bewezen worden.

te bewijzen dat de effecten die worden gerevindiceerd, wel degelijk de gestolen of verloren titels betreffen.⁵¹ Als laatste dient de revindicerende eigenaar ook te bewijzen dat de verweerder op het ogenblik van de revindicatie in het bezit is van de effecten die het voorwerp van de revindicatievordering uitmaken.

Wanneer de eiser echter kan aantonen dat de huidige bezitter te kwader trouw is, kan de rechtmatige eigenaar zich beroepen op het eerste lid van artikel 2279 B.W. en is hij vrijgesteld van de hierboven vermelde bewijslast.

2.4. GEVOLGEN VAN DE REVINDICATIEVORDERING

Minimale bescherming - Op basis van de gemeenrechtelijke regeling van artikel 2279, lid 2 B.W. kan de revindicatievordering plaatsvinden, zij het wel dat deze slechts een minimale bescherming biedt aan de revindicerende eigenaar. De vordering bestaat immers enkel ten voordele van de eigenaar of houder van het roerende goed en kan alleen worden aangewend in geval van verlies of diefstal. Bovendien is er de tijdsbeperking en de beperking van artikel 2280 B.W. waarmee men rekening moet houden. Stel dat er geen sprake van diefstal of verlies zou zijn, wat eigenlijk buiten het bestek van deze verhandeling valt maar voor de volledigheid toch wordt aangehaald, kan de revindicerende eigenaar enkel proberen te revindiceren door artikel 2279, lid 1 B.W. te weerleggen en te bewijzen dat de derde verkrijger de goederen te kwader trouw heeft verkregen.

Zware bewijslast – Bovendien rust een zware bewijslast op de revindicerende eigenaar. Naast het feit dat hij de gerechtigde eigenaar of houder is van de effecten, dient hij ook de ongewilde buitenbezitstelling te bewijzen. Zoals eerder vermeld, gaan deze twee vaak samen en zal uit het bewijs van de ongewilde buitenbezitstelling ook het voorafgaande bezit in hoofde van de revindicerende eigenaar blijken.

Uit dit alles kan men afleiden dat de gemeenrechtelijke regeling, zoals voorzien in de artikelen 2279-2280 B.W., in de praktijk te weinig bescherming biedt aan de buitenbezitgestelde eigenaar van effecten aan toonder. Hiervoor werd een oplossing gezocht en na lang aandringen in de rechtsleer werd, grotendeels naar Frans voorbeeld, de Wet van 24 juli 1921 ingevoerd.

3. WET 24 JULI 1921

3.1. TOEPASSINGSGBIED

---

⁵¹ Dit kan aangetoond worden op basis van de inschrijving van de titels in de daartoe bestemde boeken.

3.1.1. Personeel toepassingsgebied

Ruime interpretatie - Met betrekking tot de personen die bescherming genieten, bepaalt de Wet van 24 juli 1921 dat het verzet kan worden ingesteld door “*iedereen die ongewild buiten het bezit is gesteld van titels aan toonder*”.⁵² Zoals blijkt uit de parlementaire voorbereiding van de wet beoogde de wetgever om zoveel mogelijk mensen de bescherming te laten genieten.⁵³ De rechtspraak bevestigt eveneens de ruime interpretatie van het begrip: zowel de eigenaar, de vruchtgebruiker, de pandhoudende schuldeiser, de huurder, de bewaarnemer, de ontlener als de detentor komen in aanmerking om de verzetsprocedure in te leiden.⁵⁴ Met andere woorden hoeft de persoon die zich op deze wet beroept, niet noodzakelijk de eigenaar van het toondereffect te zijn.⁵⁵ Uit het voorgaande blijkt dat het personele toepassingsgebied van de Wet van 24 juli 1921 heel wat ruimer is dan de gemeenrechtelijke beschermingsregeling die immers alleen bescherming biedt aan de eigenaar van de zaak.

Discussie - Verzet tegen de onvrijwillige buitenbezitstelling van effecten aan toonder is in bepaalde rechtspraak en rechtsleer slechts mogelijk indien de verzetdoener kan aantonen dat hij de rechtmatige bezitter of minstens houder was en hij dit bezit of houderschap onvrijwillig verloor. In een enkele zaak wordt dit echter betwist en oordeelt de rechter dat de Wet van 24 juli 1921 ook van toepassing kan zijn wanneer de buitenbezitgestelde een persoon betreft die “louter gerechtigd” is op de titels en ze met andere woorden nooit effectief in handen kreeg.⁵⁶ Mijns inziens gaat een dergelijke verruiming van het personele toepassingsgebied veel te ver en resulteert dit in een uitholling van de wet. Men mag immers niet uit het oog verliezen dat de Wet van 24 juli 1921 werd ingevoerd om de positie van de buitenbezitgestelde van effecten aan toonder te verbeteren ten opzichte van het gemeen recht. De uitbreiding van het personele toepassingsgebied waardoor voortaan elke “houder” van effecten aan toonder verzet kan aantekenen, ook al heeft hij geen bezitsrecht in strikt juridische zin, is reeds een hele verbetering. Een bescherming voorzien voor zij de “louter gerechtigd” zijn op de effecten zou de uiteindelijke doelstelling van de wet ondergraven.

3.1.2. Materieel toepassingsgebied

3.1.2.1. Roerende waarden aan toonder

⁵² Art. 1 Wet 24 juli 1921.

⁵³ Parlementaire voorbereiding, verslag WAUWERMANS, *Pasin.* 1921, 438.

⁵⁴ H. DE PAGE en R. DEKKERS, *Traité élémentaire de droit civil belge*, V, Brussel, Bruylant, 1975, 965, nr. 1096; L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial belge*, II, Gent, Rombaut-Fecheyr, 1947, 524, nr. 337; F. DE VISSCHER en A. KLUYSKENS, l.c., 227.

⁵⁵ Cass. 25 oktober 1991, *Bull.* 1992, 156, nr. 112.

⁵⁶ Kh. Brussel 18 januari 1984, *Rev. Prat. Soc.* 1985, 296; Contra: Kh. Brussel 9 mei 1989, *T.B.H.* 1990, noot M. WYCKAERT; H. DE PAGE, o.c., 933, nr. 1073.

Roerende waarden – Het begrip "effect aan toonder" heeft in de wet van 1921 een beperkte betekenis. Het gaat over effecten van burgerlijke of commerciële vennootschappen en effecten uitgegeven door openbare instanties. Wissels, bankbiljetten, cheques en mandaten, en in het algemeen alle betalingsmiddelen inzake beschikbare fondsen, contant en betaalbaar op zicht, kunnen niet genieten van deze wettelijke bescherming.

Wet 2 augustus 2002 - Artikel 2 van de Voorafgaande Bepalingen van de Wet van 24 juli 1921 stelt dat de wet uitsluitend betrekking heeft op aandelen en obligaties die voorkomen op de lijst weergegeven in artikel 2 van de Wet van 2 augustus 2002,⁵⁷ meer specifiek onder de benaming "financieel instrument" en "aanverwant financieel instrument". Hiertoe behoren eveneens de coupons, met uitzondering van de coupons van de rechtstreekse en onrechtstreekse openbare schuld van de Federale Overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten. Uit het voorgaande blijkt dat roerende waarden aan toonder, zoals bepaald in de Wet 24 juli 1921, zowel aandelen, obligaties, warrants... als ieder ander effect dat een vennootschap conform het Wetboek van vennootschappen zou kunnen uitgeven, omvatten.⁵⁸

Of de effecten al dan niet beursgenoteerd zijn, is irrelevant voor de toepassing van de verzetsprocedure.⁵⁹ Zodra het effect als een effect aan toonder kan worden gecatalogeerd op het moment dat het verzet wordt aangetekend, is de Wet van 24 juli 1921 van toepassing.⁶⁰

3.1.2.2. Dualiteit

Openbare schuld - Het grote nadeel van de oorspronkelijke Wet van 24 juli 1921 is het beperkte toepassingsgebied. De wet is in eerste instantie immers niet van toepassing op de vele effecten aan toonder die betrekking hebben op de openbare schuld. Het K.B. van 4 november 1921 voorzag daarom in een specifieke regeling voor deze effecten. Dit K.B. vertoonde enerzijds veel gelijkenissen met de wet, maar was anderzijds dan weer heel verschillend. Deze dualiteit in wetgeving gaf aanleiding tot heel wat praktische moeilijkheden. Daarom werd bij wetgevend ingrijpen van 1991⁶¹ deze overbodige dualiteit grotendeels afgeschaft.⁶² Het blijft echter nog altijd onmogelijk om verzet aan te tekenen tegen coupons van effecten van de Staat,

⁵⁷ Wet 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten, *B.S.* 4 september 2002.

⁵⁸ H. VUYE, "Ongewilde buitenbezitstelling van titels aan toonder. De wet van 24 juli 1921 als gewijzigd door de wet van 22 juli 1991", *R.W.* 1991-92, 974.

⁵⁹ F. VAN NESTE, *o.c.*, 485, nr. 285; B. FERRON et A. PIJCKE, "La dématérialisation des titres cotés et la suppression des titres au porteur", *Bank. Fin.* 2006, III, 126.

⁶⁰ H. LAGA, "Wet 24 juli 1921", in B. TILLEMANN, *o.c.*, 487.

⁶¹ Wet 22 juli 1991 tot wijziging van de wet van 24 juli 1921 op de ongewilde buitenbezitstelling van de titels aan toonder, *B.S.* 29 augustus 1991.

⁶² H. VUYE, *l.c.*, 973.

de Gemeenschappen en de Gewesten. Deze coupons kunnen, zoals de wet bepaalt, niet met verzet bezwaard worden, noch het voorwerp uitmaken van terugbetaling door de emittent. Dergelijke coupons zijn in principe verloren voor de diegene die verzet aantekent. De afwijkende behandeling van deze coupons valt te betreuren.

3.1.2.3. Vreemde effecten

Vreemde effecten in België - De rechtsleer stelt unaniem dat de Wet van 24 juli 1921 ook van toepassing is op vreemde effecten die zich in België bevinden of die door een Belg worden gehouden.⁶³ Ter rechtvaardiging van dit standpunt wordt verwezen naar artikel 12 van de desbetreffende wet, dat inderdaad de rechtspleging regelt van de bekrachtiging van het verzet tegen de verhandeling van vreemde effecten. De Wet van 22 juli 1991 heeft dit artikel echter afgeschaft. Eén van de hoofddoelstellingen van de wetgever van 1991 was de bestaande procedures van verzet tegen effecten aan toonder te verlichten en te vereenvoudigen.⁶⁴ Aldus werden de artikelen 6 tot 12 van de Wet van 24 juli 1921, die deze procedure regelden, opgeheven. Hieruit mag men echter niet concluderen dat de wetgever met de opheffing van de expliciete verwijzing naar vreemde effecten, deze laatste ook effectief uit het toepassingsgebied van de wet wenste te bannen.⁶⁵

In de praktijk heeft het Nationaal Kantoor voor Roerende Waarden immers steeds het verzet tegen vreemde effecten gepubliceerd, ook na de wijzigingen van 1991. De vreemde effecten die zich in België bevinden of door een Belg worden gehouden, kunnen dus de aanknopingsfactor zijn voor een weliswaar beperkte toepassing van de Wet van 24 juli 1921.

Belgische effecten in buitenland - Wat betreft diefstal of verlies van Belgische effecten in het buitenland moet aan de buitenbezitgestelde, ongeacht de ligging of de plaats van buitenbezitstelling van de effecten, het voordeel van de Wet van 24 juli 1921 worden toegekend. Er dient echter wel opgemerkt te worden dat de gevolgen van het verzet beperkt blijven tot het Belgische grondgebied, zowel voor Belgische als voor vreemde effecten.⁶⁶

3.1.3. Ongewilde buitenbezitstelling

⁶³ H. DE PAGE en R. DEKKERS, *o.c.*, 964, nr. 1094-1095.; L. FREDERICQ, *o.c.*, 529, nr. 340; F. VAN NESTE, *o.c.*, 486, nr. 285; J. VAN RYN EN J. HEENEN, *o.c.*, 187, nr. 219.

⁶⁴ Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Senaat, 1990-91, 1367-1, 1.

⁶⁵ P. VANDEPITTE, "Ongewilde buitenbezitstelling van titels aan toonder: proeve tot begripsomschrijving – enkele vraagstukken van IPR.", *T.R.V.* 1997, 417.

⁶⁶ P. VANDEPITTE, *l.c.*, 420; G. VAN HECKE en K. LENAERTS, "Internationaal privaatrecht", *A.P.R.* 1989, 309.

Ruime benadering - Het begrip “ongewilde buitenbezitstelling” moet heel ruim worden geïnterpreteerd.⁶⁷ Zoals men het omschreef tijdens de parlementaire voorbereidingen van de wet, verstaat men er alle gevallen onder waarbij de buitenbezitstelling niet voortvloeit uit de toestemming van de houder van het effect of uit de wet.⁶⁸ Dit heeft tot gevolg dat niet alleen vernieling en vervalsing van de effecten, zoals vermeld in artikel 31 van de Wet van 24 juli 1921, maar ook de buitenbezitstelling als gevolg van verlies, diefstal, afpersing, misbruik van vertrouwen, verduistering of zelfs oplichting worden gelijkgesteld met onvrijwillige buitenbezitstelling.⁶⁹

Misbruik van vertrouwen of oplichting - Dat ook de buitenbezitstelling ten gevolge van misbruik van vertrouwen of oplichting in aanmerking wordt genomen als ongewilde buitenbezitstelling, kan merkwaardig lijken.⁷⁰ Deze beide gevallen van misbruik veronderstellen immers een vrijwillige afgifte van effecten. Men kan zich dan ook de vraag stellen hoe een vrijwillige afgifte kan resulteren in een ongewilde buitenbezitstelling. Op het eerste gezicht lijkt dit inderdaad een contradictie. In de gemeenrechtelijke beschermingsregeling van artikel 2279, lid 2 B.W. is het dan ook niet mogelijk om op basis van deze misbruiken een revindicatievordering in te stellen.⁷¹ Naar mijn mening is deze voorziening, die is opgenomen in de Wet van 24 juli 1921, te kaderen in de ultieme doelstelling om de buitenbezitgestelde eigenaar of houder zo veel mogelijk te beschermen en dan vooral in die situaties waarvoor de gemeenrechtelijke regeling geen soelaas biedt.

Ook de vervreemding waarbij de toestemming van de vervreemder werd verkregen door bedrog of geweld, valt binnen het toepassingsgebied van de Wet van 24 juli 1921. In die gevallen wordt de buitenbezitstelling immers bewerkstelligd door toedoen van een onrechtmatig handelen van een derde.

Onbekwaamheid - De verkoop van het effect aan een onbekwame of de verkoop aangetast door een wilsgebrek in hoofde van de verkoper, kan echter niet als ongewilde buitenbezitstelling worden beschouwd. Een uitzondering hierop is de verkoop onder fysieke dwang.⁷² Ook diegene die de effecten vrijwillig in bewaring gaf, kan zich niet op de bescherming van de Wet van 24 juli 1921 beroepen als de bewaarnemer weigert de effecten terug te geven zonder dat er sprake is van misbruik van vertrouwen.⁷³

⁶⁷ Brussel 12 juni 1996, *T.R.V.* 1997, 409, noot P. VANDERPITTE.

⁶⁸ Parlementaire voorbereiding, Verslag WAUWERMANS, *Pasin.* 1921, 438.

⁶⁹ P. VANDEPITTE, *l.c.*, 416.

⁷⁰ Gent 30 maart 2001, *T.W.V.R.* 2002-03, afl. 3, 107.

⁷¹ Cass. AR. 7329, 25 oktober 1991, *Arr. Cass.* 1991-92, 189-190. (Immers enkel diefstal en verlies komen in aanmerking voor het instellen van de revindicatievordering.)

⁷² J. VAN RYN en J. HEENEN, *o.c.*, nr. 1403.

⁷³ A. DEOME en O. POELMANS, *l.c.*, 258, nr. 4.

Als regel kan, in navolging van VANDEPITTE, dus worden gesteld dat de ongewilde buitenbezitstelling in de zin van de Wet van 24 juli 1921 diegene is “welke het gevolg is van overmacht, toeval, onachtzaamheid of onoplettendheid vanwege de buiten bezit gestelde of een onrechtmatig handelen in hoofde van een derde”.⁷⁴

3.2. VERZETSPROCEDURE

Finaliteit - De verzetsprocedure wordt door VAN NESTE het “*eigenlijke sluitstuk van de Wet 24 juli 1921*” genoemd.⁷⁵ Deze uitspraak is geenszins overdreven aangezien de verzetsprocedure in feite de voorbode is van de eigenlijke doelstelling van de wet zoals omschreven in artikel 1.

3.2.1. Zuiver bewarende maatregel

Immobilisatie - Het verzet is een zuiver bewarende maatregel die niets zegt omtrent het eigendomsrecht op het effect. Het verzet is er op gericht om de titel te immobiliseren zolang de discussie omtrent de rechten op het effect wordt uitgevochten.⁷⁶ Dat laat in de eerste plaats toe het effect terug te vinden; om vervolgens de eraan verbonden rechten te schorsen.⁷⁷

Aangezien het verzet een zuiver bewarende maatregel betreft, menen sommige auteurs dat geen enkel bewijs van bekwaamheid of toelating is vereist om de verzetsprocedure in te leiden.⁷⁸ Andere auteurs, zoals VAN RYN en HEENEN, nuanceren echter deze stelling. Zij achten het onaanvaardbaar dat bijvoorbeeld een minderjarige of een onbekwaamverklarde verzet zou aantekenen.⁷⁹

3.2.2. Vormvereisten

Vorm - Het verzet kon men vroeger enkel aantekenen via gerechtsdeurwaarderexploot bij het Nationaal Kantoor voor Roerende Waarden. Dit strakke vereiste werd door de herzieningswet van 22 juli 1991 afgezwakt.⁸⁰ De buitenbezitgestelde houder heeft voortaan de keuze. Hij kan nog steeds verzet aantekenen via gerechtsdeurwaarderexploot, maar kan dit eveneens bij aangetekende brief of bij wijze van een verklaring ter plaatse.⁸¹

⁷⁴ P. VANDEPITTE, *l.c.*, 416.

⁷⁵ F. VAN NESTE, *o.c.*, 487, nr. 288.

⁷⁶ H. DE PAGE, *o.c.*, nr. 1101.

⁷⁷ M. WYCKAERT, “De wet van 24 juli 1921 in een nieuw kleedje: een overzicht”, *T.R.V.* 1992, 335.

⁷⁸ L. FREDERICQ, *Handboek van het Belgisch Handelsrecht*, I, Brussel, Bruylant, 1976, nr. 349;

F. VAN NESTE, *o.c.*, nr. 288.

⁷⁹ J. VAN RYN en J. HEENEN, *o.c.*, 1981, nr. 223; A. DEOME en O. POELMANS, *l.c.*, 259.

⁸⁰ H. VUYE, *l.c.*, 975.

⁸¹ Art. 2 Wet 24 juli 1921, als gewijzigd door art. 3 van de Wet 22 juli 1991.

Verplichte vermeldingen - De akte van verzet moet verplicht een aantal bepalingen bevatten. Sommige van deze verplichte vermeldingen hebben betrekking op de persoon die verzet aantekent. Dit kan zowel een natuurlijke persoon als een rechtspersoon zijn. Andere verplichte vermeldingen betreffen de effecten die het voorwerp uitmaken van de buitenbezitstelling.⁸² Zo moet de verzetsakte onder meer de volgende gegevens bevatten: het aantal, de aard en de nummers van de betreffende effecten, de benaming van de uitgevende instelling, enz.

Facultatieve vermeldingen - Naast de verplichte vermeldingen, zijn er ook de zogeheten ‘facultatieve’ vermeldingen. Het is in het belang van iedere buitenbezitgestelde dat het verzet zoveel mogelijk facultatieve vermeldingen bevat, aangezien deze het terugvinden van het effect makkelijker maken. Het is eveneens belangrijk om zo spoedig mogelijk tot verzet over te gaan.⁸³ Alhoewel in de Wet van 24 juli 1921 geen specifieke vervalt termijn is bepaald, wordt het verlies best zo snel mogelijk aangegeven gelet op de algemene verhandelingsstop die de publicatie van het verzet met zich meebrengt.⁸⁴

Procedure - Het verdere verloop van de procedure is heel gedetailleerd en wordt gekenmerkt door strakke termijnen. Ik beperk me in deze verhandeling tot een korte omschrijving, want gezien de technische aard van de regeling lijkt het me niet opportuun hier langer bij stil te staan. Binnen de 24 uur na het verzet moet het Kantoor van de Roerende Waarden een afschrift van het verzet overlaten aan de instelling die de effecten heeft uitgegeven.⁸⁵ Vervolgens maakt het Kantoor binnen de twee dagen na het verzet de aanwijzing en de nummers van de effecten waartegen verzet is aangetekend, bekend in het Bulletin waarin de met verzet aangetekende waarden zijn opgenomen.⁸⁶

Bekrachtiging - De Wet van 24 juli 1921 voorzag ook in een bekrachtiging van het verzet door de rechtbank van koophandel. Deze bepaling is echter afgeschaft door de Wet van 22 juli 1991. Dit is een bewuste keuze die te kaderen valt binnen de gewenste vereenvoudiging van de verzetsprocedure.

3.3. GEVOLGEN VAN HET VERZET

Verzetstechnieken - Het uiteindelijke doel van het verzet is tweeledig. Enerzijds wordt de verdere omloop van de effecten verhinderd en anderzijds wordt de uitoefening van de rechten die aan deze effecten zijn verbonden, geschorst. Op deze manier hoopt de buitenbezitgestelde de verloren effecten

⁸² Kh. Brussel 9 juni 1989, *DAOR* 1989, afl. 12, 77.

⁸³ M. WYCKAERT, “De wet van 24 juli 1921”, in X. (ed.), *Financieel Recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, afl. 4, losbl., 55.

⁸⁴ M. WYCKAERT, *l.c.*, 335.

⁸⁵ Art. 3 Wet 24 juli 1921.

⁸⁶ Art. 4 Wet 24 juli 1921.

terug te vinden en de revindicatie ervan mogelijk te maken.⁸⁷ De wetgever probeerde dit te realiseren door drie toepassingen die volgen op het aantekenen van het verzet: allereerst een algemeen beslag onder derden, ten tweede een betalingsverbod en ten derde wordt de niet-tegenwerpelijkheid van alle verhandelingen die gebeuren na de bekendmaking van het verzet ingeroepen. Deze regelingen zijn vrij technisch en hebben belang wanneer de effecten aan de uitgevende vennootschap of aan een andere financiële instelling worden aangeboden.⁸⁸

3.3.1. Algemeen beslag onder derden

Beslag - De uitgevende instelling of elke financiële instelling die een effect of coupon ontvangt waartegen verzet is aangetekend, wordt verplicht het effect of de coupon in te houden en de betaling ervan uit te stellen. Deze verplichting rust op de uitgevende instelling vanaf de dag van ontvangst van het afschrift van het verzet.⁸⁹ Op andere financiële instellingen rust deze verplichting vanaf de tweede dag na de bekendmaking in het Bulletin. Deze verplichting geldt dus niet voor particulieren die de effecten in handen krijgen.⁹⁰

3.3.2. Betalingsverbod

Betaling op eigen risico - Artikel 13 Wet 24 juli 1921 verplicht de financiële instellingen niet alleen tot het inhouden van de effecten, maar legt eveneens een betalingsverbod op. Artikel 14 stelt de uitgevende instellingen aansprakelijk voor alle betalingen die voor hun rekening worden gedaan door hun agentschappen of filialen. Deze aansprakelijkheid voor Belgische emittenten geldt eveneens voor inrichtingen in het buitenland die zijn belast met de dienst van de titels of de coupons.⁹¹ In dit geval kan er echter maar sprake zijn van aansprakelijkheid vanaf de dag volgend op de dag waarop het Bulletin aan de buitenlandse inrichting besteld kon worden.⁹²

Heeft er toch een betaling plaats, dan gebeurt dit op eigen risico van de financiële instellingen en kan deze betaling niet tegengeworpen worden aan de persoon die verzet heeft aangetekend.⁹³ Met andere woorden, een uitbetaling verricht zonder rekening te houden met het verzet, is zonder gevolg ten opzichte van de verzetdoener, die dan ook op zijn beurt uitbetaling kan eisen.⁹⁴

⁸⁷ H. VUYE, *l.c.*, 977, nr. 30.

⁸⁸ H. LAGA, *l.c.*, 488, nr. 30.

⁸⁹ Memorie van Toelichting., *Parl. St.* Senaat 1990-91, nr. 1367-1, 5.

⁹⁰ H. DE PAGE en R. DEKKERS, *o.c.*, 970, nr. 1102, voetnoot 1.

⁹¹ H. VUYE, *l.c.*, 977, nr. 32.

⁹² Kh. Brussel 28 juni 1989, *T.B.H.* 1990, 52. De wet vereist niet dat het Bulletin effectief werd besteld, voldoende is dat het besteld 'kon' worden.

⁹³ J. VAN RYN en J. HEENEN, *o.c.*, nr. 231.

⁹⁴ De financiële instelling heeft dan wel overeenkomstig artikel 1242 B.W. een verhaal tegen diegene aan wie is uitbetaald. (H. DE PAGE en R. DEKKERS, *o.c.*, 972, nr. 1105).

De emittent of de tussenpersoon die bij de verhandeling betrokken is, dient dus elke betaling op te schorten waarop het effect recht zou geven. Deze opschorting houdt zowel de terugbetaling van het kapitaal in, als de uitbetaling van dividenden of interesten. Artikel 15 voegt hier bovendien aan toe dat de inrichting die ondanks het verzet toch een titel of coupon heeft uitbetaald, niet verplicht is deze af te geven aan de persoon van wie zij de teruggave van de betaalde som eist. Dit is een logisch gevolg van de wettelijke bepaling, gezien op deze waarden een beslag rust.

3.3.3. *Niet tegenwerpbaarheid van de verhandelingen*

Artikel 16 Wet 24 juli 1921 - Artikel 16 is een van de basisartikelen van de Wet 24 juli 1921. Volgens dit artikel is “*elke daad van beschikking, uitgeoefend na de dag van bekendmaking van het verzet in het Bulletin, nietig ten opzichte van hem die verzet doet*”.⁹⁵ Het gemene recht, namelijk de artikelen 2279-2280 B.W. blijven niettemin van toepassing op de daden van beschikking die hebben plaatsgevonden vóór de bekendmaking van het verzet.⁹⁶

3.3.3.1. **Eigendomsvordering na de bekendmaking**

Vermoeden van kwade trouw - De finaliteit van artikel 16 is dus niet zozeer de nietigheid van de daad van beschikking te bewerkstelligen, maar wel de werking van de artikelen 2279-2280 B.W. buitenspel te zetten. Wanneer de daad van beschikking immers gebeurde na de bekendmaking van het verzet, zal de derdeverkrijger zich niet meer op de gemeenrechtelijke beschermingsregeling kunnen beroepen.⁹⁷

Artikel 16 vult de artikelen 2279-2280 B.W op een zodanige wijze aan dat de derde verkrijger geacht wordt te kwader trouw te zijn. Dit vermoeden kan bovendien niet weerlegd worden.⁹⁸ Dit heeft tot gevolg dat de revindicerende eigenaar gedurende dertig jaar over een eigendomsvordering beschikt ten aanzien van deze derdeverkrijger te goeder trouw.

3.3.3.2. **Eigendomsvordering vóór de bekendmaking**

Gemeenrechtelijke bepalingen - De artikelen 2279 en 2280 B.W. blijven van toepassing op de verhandelingen van het toondereffect die gebeuren vóór de

⁹⁵ Leuven 27 september 1993, *R.W.* 1994-95, 577, noot H. VUYE.

⁹⁶ Gent 22 oktober 1982, *R.W.* 1982-83, 2071, noot M. LAMBRECHTS; C. RENARD en J. HANSENNE, “Possession”, *Rép. Not.* 2004, nr. 156.

⁹⁷ H. VUYE, “Enkele overwegingen omtrent art. 16 van de wet van 24 juli 1921 op de ongewilde buitenbezitstelling van titels aan toonder, gelezen als een aanvulling op de artt. 2279-2280 B.W.”, *R.W.* 1994-95, nr. 17, 578.

⁹⁸ Parlementaire voorbereiding, Verslag Wauwermans, *Pasin.* 1921, 441.

bekendmaking van het verzet. Uit de letterlijke bewoordingen van artikel 16 kan men bovendien afleiden dat zelfs de daden van beschikking die gebeurden op de dag zelf van de bekendmaking, onderworpen zijn aan de gemeenrechtelijke regeling.⁹⁹

Revindicatievordering - Voor de revindicatievordering en de gevolgen ervan verwijs ik graag naar deel II waar de gemeenrechtelijke procedure tot revindicatie nader wordt toegelicht.

3.3.3.3. Knelpunten

Terugvorderbaarheid - In de rechtsleer bestaat er discussie of artikel 16 al dan niet vereist dat de effecten nog terugvorderbaar zijn.¹⁰⁰ Wat is hier het precieze probleem? Artikel 16 wordt omschreven als een aanvulling op de gemeenrechtelijke regeling, dat wil zeggen de gemeenrechtelijke beschermingsregeling geenszins wordt afgeschaft. Nu is het niet ondenkbaar dat de rechtsvoorganger van de derdeverkrijger de effecten heeft verkregen in een periode waarin de werking van de artikelen 2279-2280 B.W. tot gevolg heeft dat er tegen deze rechtsvoorganger geen revindicatie meer kon worden ingesteld.¹⁰¹ In dit geval kan de buitenbezitgestelde zijn effecten niet meer terugvorderen.

Impliciet terugvorderingsrecht - De vraag die zich stelt is de volgende: is de daad van beschikking die in deze omstandigheden gebeurt na de bekendmaking in het Bulletin nietig ten opzichte van diegene die verzet heeft aangetekend?¹⁰² Houdt artikel 16 met andere woorden impliciet in dat de effecten op het moment van de bekendmaking nog terugvorderbaar moeten zijn? Indien deze vraag negatief kan worden beantwoord, ontstaat een situatie waarbij de eigenaar van effecten aan toonder als gevolg van artikel 16, over een terugvorderingsrecht beschikt dat hij in principe voordien reeds had verloren.¹⁰³

Onenigheid - Een aantal auteurs (cfr. VAN RYN, HEENEN, VUYE, WYCKAERT) beantwoorden deze vraag overwegend positief.¹⁰⁴ Het verzet kan immers aan de opposant geen revindicatierecht teruggeven dat voordien verloren was. Een meerderheid van de rechtspraak verdedigt eveneens terecht

⁹⁹ Art. 16 Wet 24 juli 1921 bepaalt immers uitdrukkelijk : “*uitgeoefend na den dag der bekendmaking*”; Contra Art. 16 lid 2 dat bepaalt dat de artt. 2279-2280 B.W. van toepassing zijn op de daden van beschikking “*voor die bekendmaking*”. Men gaat er van uit dat dit tweede lid ongelukkig is geformuleerd en de gemeenrechtelijke regeling inderdaad van toepassing blijft op de dag zelf van de bekendmaking.

¹⁰⁰ F. VAN NESTE, *o.c.*, 492-493, nr. 292, voetnoten 191-192.

¹⁰¹ J. KOKELENBERG, T. VAN SINAY en H. VUYE, *l.c.*, nr. 248.

¹⁰² H. VUYE, *l.c.*, 978, nr. 35.

¹⁰³ H. VUYE, *l.c.*, 578.

¹⁰⁴ J. VAN RYN en J. HEENEN, *o.c.*, nr. 134; H. VUYE, *l.c.*, 978-979; M. WYCKAERT, *l.c.*, 335.

de stelling dat artikel 16 impliciet inhoudt dat de effecten nog moeten terugvorderbaar zijn.¹⁰⁵ Een minderheid in de rechtspraak en rechtsleer (cfr. DAUMONT, MARCOTTY) verklaren daarentegen dat ook in deze hypothese de daad van beschikking niet tegenstelbaar is aan diegene die verzet aantekende.¹⁰⁶ Opvallend hierbij is wel dat de jongste rechtsleer met betrekking tot deze controverse de meerderheidsstelling volgt.¹⁰⁷ Wanneer men immers artikel 16 beschouwt als een aanvulling op de gemeenrechtelijke regeling vervat in de artikelen 2279-2280 B.W., dan is het logisch dat artikel 16 geen revindicatierecht kan teruggeven aan die eigenaar die dit recht in principe reeds was verloren krachtens de toepassing van deze artikelen.¹⁰⁸

Belang datum - Uit dit alles kan men besluiten dat de dag van de bekendmaking van het verzet in het Bulletin door het Nationale Kantoor der Roerende Waarden, cruciaal is. Met andere woorden rust een grote zorgplicht op de schouders van deze instelling. Vandaar het pleidooi om deze bekendmaking zo snel mogelijk te laten gebeuren en dit via de snelste communicatiemiddelen. De wijzigingen aangebracht door de Wet van 22 juli 1991 hebben hier duidelijk op ingespeeld door voortaan het verzet niet enkel meer mogelijk te maken via gerechtsdeurwaarderexploit, maar ook via aangetekende brief of bij verklaring ter plaatse. Deze uitbreiding is mijns inziens essentieel in de poging om een adequate bescherming te bieden aan zij die ongewild buiten het bezit werden gesteld van hun toondereffecten.

3.4. BESLECHTING TEN GRONDE

Bewarende maatregelen - Zoals eerder werd beschreven, zijn het aantekenen van het verzet enerzijds en de hieraan verbonden gevolgen anderzijds uiteindelijk slechts bewarende maatregelen. Over de rechtmatigheid van de aanspraken van de opposant moet nog geoordeeld worden of zoals VAN NESTE het uitdrukt "*het conflict wordt niet ten gronde geregeld door het verzet*".¹⁰⁹ De Wet van 24 juli 1921 voorziet daarom, naast de verzetsprocedure, in een nauwkeurig uitgewerkt stelsel waarin de situatie van de buitenbezitgestelde ten gronde wordt geregeld. De wet voorziet in twee systemen.¹¹⁰

Verval aan titel verbonden rechten - Een eerste systeem is van toepassing wanneer de effecten nergens worden teruggevonden. In dat geval treedt een

¹⁰⁵ Leuven, 27 september 1993, *R.W.* 1994-95, 577; Luik 30 juni 1988, *J.L.M.B.* 1989, 1150; Luik 8 april 1952, *J.T.* 1953, 154 noot J. PIRET; Kh. Brussel 7 november 1934, *Jur. Comm. B.* 1935, 46; Kh. Brussel 12 maart 1932, *P.P.* 1933, 518, nr. 318.

¹⁰⁶ Kh. Luik 5 maart 1948, *Pas.* 1948, III, 115, noot; F. DAUMONT, "De la nullité des négociations de titres frappés d'opposition", *Rev. Prat. Soc.* 1928, 318; G. MARCOTTY, « Loi relative à la dépossession involontaire des titres au porteur », *B.J.* 1921, 617.

¹⁰⁷ Zie o.a. VAN RYN, HEENEN, VUYE en WYCKAERT.

¹⁰⁸ H. VUYE, *l.c.*, 579, nr. 6.

¹⁰⁹ F. VAN NESTE, *o.c.*, 494, nr. 293.

¹¹⁰ H. VUYE, *l.c.*, 979-981.

soort verval in werking van de rechten die aan deze effecten waren verbonden.¹¹¹ Tot voor de wijziging in 1991 was een ingewikkeld stelsel van geleidelijk verval van toepassing. Deze procedure was echter heel complex en werd vaak verkeerd begrepen.¹¹² Als gevolg van de Wet van 22 juli 1991, zal diegene die verzet aantekent voortaan zijn rechten in één keer terugkrijgen en vervallen de rechten die aan de titel verbonden zijn eveneens in één keer. De titel waartegen verzet is aangetekend en die gedurende vier jaar onafgebroken is bekendgemaakt in het Bulletin, verliest overeenkomstig artikel 24 Wet 24 juli 1921 van rechtswege zijn waarde. Diegene die verzet heeft aangetekend verkrijgt het recht op uitbetaling van dividenden, interesten en eventueel van de opeisbaar geworden hoofdsom. Hij verkrijgt eveneens het recht op aflevering van een nieuwe titel met hetzelfde nummer als de oorspronkelijke titel.

Opheffing van verzet - Het is echter ook mogelijk dat de effecten plots ergens opduiken. Om op deze tweede situatie te anticiperen, voerde de wetgever een systeem van opheffing van het verzet in dat eventueel gepaard kan gaan met een eigendomsvordering.¹¹³ Ik beperk mij hier tot een eenvoudige opsomming, zonder verder in detail te treden. Ofwel wordt het conflict tussen de derdehouder en de verzetdoener in der minne geregeld en zal de opposant het verzet vrijwillig opheffen, ofwel wordt de opheffing ambtshalve ingesteld. Daarnaast kan de opheffing ook nog in rechte worden gevorderd. Indien de partijen het niet eens geraken, zal de opposant een eigendomsvordering moeten instellen.

4. WET 14 DECEMBER 2005

4.1. GELEIDELIJKE AFSCHAFFING

Uitgangspunt - De Wet van 14 december 2005 schaft geleidelijk de uitgifte van effecten aan toonder af.¹¹⁴ Effecten bewaren in een kluis of in stilte doorschuiven naar de kinderen, behoort niet langer tot de mogelijkheden. Deze wet voorziet in een dubbele doelstelling. Vooreerst wil de wetgever een oplossing bieden aan de nefaste gevolgen die gepaard gaan met de anonimiteit van toondereffecten. Bovendien wil de wetgever de modernisering van het effectenrecht bewerkstelligen door voortaan enkel nog effecten op naam en gedematerialiseerde effecten in het handelsverkeer toe te laten.¹¹⁵

¹¹¹ Arikelen 19-23 Wet 24 juli 1921; J. KOKELENBERG, T. VAN SIMAY en H. VUYE, *l.c.*, 1846.

¹¹² Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Senaat 1990-91, nr. 1367-1,6.

¹¹³ Artikel 28 ev. Wet 24 juli 1921.

¹¹⁴ Wet 14 december 2005 houdende afschaffing effecten aan toonder, *B.S.* 23 december 2005.

¹¹⁵ S. MEULYZER en F. HELLEMANS, "Exit effecten aan toonder: hoe verloopt het concreet?", *Balans* 2006, nr. 535, 5.

De effecten aan toonder worden geleidelijk afgeschaft. De reden voor deze gefaseerde aanpak is dubbel: enerzijds wil de wetgever verzekeren dat de huidige rechthebbenden van deze effecten niet benadeeld worden en voldoende tijd hebben om hun effecten om te zetten, anderzijds wil de wetgever de emittenten de ruimte geven om de nodige aanpassingen door te voeren.¹¹⁶

Verschillende mijlpalen – De tijdslijn die de wetgever heeft uitgewerkt voor de gefaseerde afschaffing van toondereffecten, werd opgebouwd rond een aantal mijlpalen.¹¹⁷ Een eerste mijlpaal is 1 januari 2008. Op deze datum treedt een verbod op de emissie van nieuwe toondereffecten en een verbod op de levering van bestaande effecten aan toonder in werking. Bovendien worden bepaalde toondereffecten vanaf die datum van rechtswege omgezet in gedematerialiseerde effecten.

Een tweede mijlpaal wordt gevormd door de einddata van de overgangsperioden waarbij de rechthebbenden van toondereffecten die niet werden geïmagineerd door de omzetting van rechtswege, vrijwillig hun effecten kunnen laten omzetten in effecten op naam of in gedematerialiseerde vorm. De cruciale data zijn respectievelijk 31 december 2012 en 31 december 2013 naargelang de uitgiftedatum van de betrokken effecten. De niet-omgezette effecten zullen na afloop van deze omzettingstermijnen worden gevat door een automatische omzetting.

Een laatste belangrijke mijlpaal situeert zich in 2015 en omvat een “eindregeling” voor de effecten aan toonder waarvan op dat moment de rechthebbende nog steeds onbekend is. Vanaf 1 januari 2015 heeft de emittent de mogelijkheid om de niet opgeëiste effecten te verkopen. De opbrengst ervan en de resterende effecten worden tenslotte bij de Deposito- en Consignatiekas gestort. Bij een latere opoising ervan door de rechtmatige eigenaar, zal een boete worden opgelegd.

4.2. GEDEMATERIALISEERDE EFFECTEN

Modernisering - De beoogde afschaffing van toondereffecten heeft als katalysator gewerkt voor het tot leven wekken van het ruim tien jaar oude vennootschapsrechtelijke regime voor gedematerialiseerde effecten.¹¹⁸ Zoals vermeld bestaan gedematerialiseerde effecten, in tegenstelling tot toondereffecten niet materieel en zijn het dus onlichamelijke roerende goederen. Gedematerialiseerde effecten worden vertegenwoordigd door een boeking op rekening op naam van de eigenaar of de houder van het effect.¹¹⁹

¹¹⁶ L. VAN DEN STEEN, “De wet van 14 december 2005 houdende afschaffing van de effecten aan toonder”, in Universiteit Gent Financial Law Institute (ed.), WP 2007-2.

¹¹⁷ G. PALMAERS, *l.c.*, 176.

¹¹⁸ G. PALMAERS, *l.c.*, 201. De gedematerialiseerde effecten deden in 1995 hun intrede als derde categorie van vennootschapseffecten.

¹¹⁹ Artikel 468 W. Venn.

Deze boeking op rekening heeft een zakelijke werking en is in beginsel eigendomsaanwijzend.¹²⁰

Dematerialisatie van effecten beoogt een snelle en zekere markt van effecten te creëren en maakt een modernisering van effectentransacties mogelijk. Gedematerialiseerde effecten worden uitsluitend op girale wijze overgedragen, door overschrijving van rekening op rekening. Het eigendomsrecht dat aan deze effecten is verbonden, is een reëel onlichamelijk recht.

4.3. ARTIKEL 2279-2280 B.W.

Vals optimisme - Wie denkt dat de afschaffing van de effecten aan toonder en de daaropvolgende impuls voor de verhandeling van gedematerialiseerde effecten alle problemen zullen oplossen, moet dit optimisme echter bijshaven. Vast staat dat verlies of diefstal van gedematerialiseerde effecten per definitie uitgeschakeld is gezien de onlichamelijke aard van de roerende goederen. Deze effecten bestaan immers niet meer in papieren vorm, maar worden uitsluitend vertegenwoordigd worden door een boeking op rekening.¹²¹

Onvolkomen zakelijke werking - Er stelt zich echter een probleem op een ander vlak. De inschrijving op rekening van de gedematerialiseerde effecten heeft een zakelijke werking. De inschrijving is aldus indicatief voor een eigendomsrecht of ander zakelijk recht op de effecten en “creëert” een onlichamelijk zakelijk recht.¹²² Belangrijk is om hierbij aan te stippen dat deze zakelijke werking van de inschrijving niet volkomen is.¹²³ De inschrijving incorporeert immers niet de substantie van het recht zelf, zoals het document bij een toondereffect wel doet, maar betreft een louter vermoeden van eigendom. De inschrijving houdt met andere woorden enkel een middel in om de overdracht van effecten tegenwerpelijk te maken aan derden en aan de emittent.¹²⁴

Frauduleuze of foutieve handelingen – De rechtspositie van een derdeverkrijger te goeder trouw, is erg precair wanneer deze derde de effecten heeft verkregen ingevolge frauduleuze of foutieve handelingen. Gezien de onlichamelijke aard van de effecten, kan in principe het vermoeden van artikel 2279 B.W. niet worden toegepast, aangezien dit artikel uitsluitend betrekking heeft op rechten op lichamelijke roerende goederen. *Frauduleuze handelingen*

¹²⁰ G. SCHRANS en R. STEENNOT, *Algemeen deel van het financieel recht. Reeks instituut Financieel Recht nr. 5*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 290.

¹²¹ Memorie van Toelichting, *Parl. St. Senaat*, 1994-95, 1321-1, 2.

¹²² M. TISON, *l.c.*, 249.

¹²³ I. CORBISIER, “La société et ses associés”, in Centre d’études Jean Renauld (ed.), *Droit des sociétés : les lois des 7 et 13 avril 1995.*, Bruxelles, Bruylant, 1995, 118.

¹²⁴ L. DABIN, “Régime juridique des marchés financiers et valeur mobilières”, *Rep. Not.* 2004, p. 223, nr. 155-164 ; P. LAMBRECHT, *l.c.*, 70, nr. 37.

omvatten de situatie waarbij een erkend rekeninghouder zich schuldig maakt aan misbruik van vertrouwen en voor eigen rekening transacties heeft verricht met effecten van de werkelijke eigenaar door deze te vervreemden ten aanzien van een derdeverkrijger.¹²⁵ Dit heeft tot gevolg dat de derdeverkrijger te goeder trouw geen enkele bescherming geniet als de werkelijke eigenaar van dit bedrieglijk opzet kennis neemt en zijn effecten revindiceert.¹²⁶

Foutieve handelingen kunnen een transfer naar de verkeerde rekening, i.e. de rekening van een derdeverkrijger te goeder trouw, inhouden waarbij de derdeverkrijger opnieuw geen bescherming geniet.¹²⁷

Artikel 2279 B.W. - De Raad van State merkte hier terecht op dat de implicaties van de niet-toepasbaarheid van artikel 2279 B.W. onvoorspelbaar zouden zijn, ondermeer op het vlak van de verwerving te goeder trouw van deze effecten en de bescherming van de derdeverkrijger. Deze kritiek lijkt terecht want de uitschakeling van de gemeenrechtelijke beschermingsregeling impliceert dat de houder van effecten zich dus niet kan beroepen op het 'bezit' voortvloeiend uit het saldo op zijn rekening als vermoeden van eigendomstitel.¹²⁸

Artikel 475 bis W. Venn. - Gelukkig zijn deze verzuchtingen niet in dovemansoren terecht gekomen en heeft de Wet van 14 december 2005 een nieuw artikel 475 bis W. Venn. in het leven geroepen dat voortaan de toepassing van de artikelen 2279-2280 B.W. mogelijk maakt bij gedematerialiseerde effecten. Er is hierbij echter niet voldoende aandacht besteed aan de gevolgen.

“Diefstal” van onlichamelijke roerende goederen - De moeilijkheden die zich stellen bij de toepassing van deze gemeenrechtelijke artikelen betreffen hoofdzakelijk de moeilijke inpassing van de onlichamelijke gedematerialiseerde effecten binnen het kader van 2279 *juncto* 2280 B.W.¹²⁹ Zo is er onduidelijkheid over wat men moet aanvangen met het begrip “diefstal”. Gezien zowel artikel 2279 als artikel 2280 B.W. toepasselijk werden verklaard ten aanzien van gedematerialiseerde effecten, moet er van uitgegaan worden dat de wetgever ook de hypothese van diefstal of verlies wilde omvatten.

Over de invulling van het begrip “diefstal” en de mogelijkheid om dit ook toe te passen op onlichamelijke zaken bestaat discussie. Desalniettemin tonen

¹²⁵ Zodoende geniet de derde-verkrijger te goeder trouw geen enkele bescherming tegen een revindicatie door de werkelijke eigenaar.

¹²⁶ J. TYTECA, “De materialisatie van aandelen en obligaties”, in Jan Ronse Instituut (ed.), *De nieuwe vennootschapswetten van 7 en 13 april 1995*, Kalmthout, Biblio, 1995, 80-81.

¹²⁷ M. TISON, *l.c.*, 251, nr. 34.

¹²⁸ H. DE PAGE, *o.c.*, nr. 1037 ; F. VAN NESTE, *o.c.*, nr. 266; M. VANDER HAEGEN, “La loi du 7 avril 1995 sur les titres dématérialisés: régime des actions et obligations dématérialisés émises par les sociétés anonymes de droit belge”, *Rev. Prat. Soc.* 1996, 18.

¹²⁹ L. VAN DEN STEEN, *l.c.*, 124, nr. 144.

recente wetwijzigingen aan dat men dergelijke begrippen overeenkomstig de technologische evoluties moet invullen en zo ook diefstal van zaken die zich niet op een materiële wijze manifesteren, tot de mogelijkheden moet rekenen.¹³⁰

Hierbij kan worden besloten dat de toepassing van artikel 2279 B.W. in grote mate de rechtszekerheid biedt die een efficiënt functionerende markt vereist, maar de praktische invulling ervan is echter niet evident.

4.4. WET 24 JULI 1921

Omzetting toondereffecten waarop verzet rust - De Wet van 14 december 2005 voorziet, al dan niet van rechtswege, in de omzetting van effecten aan toonder in gedematerialiseerde effecten. Maar wat gebeurt er nu precies wanneer effecten waarop een verzet rust, ter omzetting worden aangeboden?

Volgens artikel 13 van de Wet van 24 juli 1921 moeten de financiële instellingen de aangeboden titels waarop een verzet rust onderscheppen en die in geen geval uitbetalen. Betalen ze toch uit, dan gebeurt dit op eigen risico van de financiële instelling. Aangezien een dergelijk artikel niet werd opgenomen in de Wet van 14 december 2005 kunnen hierdoor problemen ontstaan. Het is immers niet ondenkbaar dat een vereffeninginstelling onvoldoende zorgvuldig is en het verzet op het effect aan toonder niet opmerkt wanneer deze het effect omzet in een gedematerialiseerd effect. De vereffeninginstelling valt immers niet onder het toepassingsgebied van artikel 13 van de Wet van 24 juli 1921 en is zodoende niet verplicht om het aangeboden effect op verzet te controleren. Daarenboven kan ook uit artikel 9 van het Koninklijk Besluit nr. 62 worden afgeleid dat op de vereffeninginstelling geen controleverplichting rust, aangezien dit de taak van de rekeninghouder of emittent is.¹³¹

Behoud verzet - Naar aanleiding van deze omzetting staat de wetgever voor een dilemma. Moet de Wet van 24 juli 1921 ook toegepast worden op deze omgezette effecten of moet men het verzet waarmee het oorspronkelijke effect aan toonder was belast, opheffen als gevolg van de omzetting? De meerderheid in de rechtsleer is van oordeel dat de gevolgen van het verzet ook na de omzetting van toepassing blijven en dus met andere woorden de Wet van 24 juli 1921 naar analogie op deze omgezette effecten moet worden toegepast. Hierbij wordt wel uitdrukkelijk als voorwaarde gesteld dat het verzet werd ingesteld vóór de omzetting, dus wanneer het effect nog een toondereffect

¹³⁰ Zie Wet 28 november 2000 inzake computercriminaliteit, B.S. 3 februari 2001 waarbij een aantal bestaande strafrechtelijke figuren worden aangepast aan de technologische evoluties.

¹³¹ Koninklijk Besluit nr. 62 van 10 november 1967 ter bevordering van de omloop van financiële instrumenten, B.S. 14 november 1969; L. VAN DEN STEEN, *l.c.*, 105, nr. 95.

betrof.¹³² Indien het verzet wordt ingeleid na de omzetting, zal deze procedure niet meer ontvankelijk zijn.¹³³

Gevolgen verzet - Ter volledigheid nog het volgende: wat dient er nu te gebeuren wanneer een vereffeninginstelling wordt geconfronteerd met gedematerialiseerde titels waarop een verzet rust? De Wet van 24 juli 1921 heeft immers enkel de emittent en diens financiële tussenpersonen aangeduid om de gevolgen van het verzet te doen gelden, en niet de vereffeninginstellingen. Volgens FERON en PIJCKE zou het toe te juichen zijn mocht ook de vereffeninginstelling de effecten kunnen inhouden en blokkeren, bijvoorbeeld op basis van een mandaat dat wordt gegeven door de emittent.¹³⁴

Achteruitgang – Het is echter duidelijk dat de Wet van 14 december 2005 een aantal lacunes vertoont en dusdanig een achteruitgang betekent ten aanzien van de bescherming die de houders van toondereffecten genoten als gevolg van de verzetsprocedure van de Wet van 24 juli 1921. De houders van gedematerialiseerde effecten die het slachtoffer zijn van misbruiken, kunnen zich sinds kort op artikel 2279 B.W. beroepen, maar dit is niet meer dan een terugkeer naar de situatie zoals die bestond vóór de invoering van de Wet van 24 juli 1921. Niet alleen de vele voorwaarden waaraan men moet voldoen, maar ook de zware gemeenrechtelijke bewijslast stellen de rechtmatige eigenaar voor een moeilijke opdracht. Bovendien is er de mogelijkheid dat de derdeverkrijger het effect te goeder trouw heeft verkregen en dan is het hek helemaal van de dam. Wat in de praktijk terecht zal komen van deze bescherming is ten zeerste onduidelijk.

De toekomst zal uitwijzen hoe deze problematiek zal evolueren en of er nog verdere wetgevende initiatieven ter bescherming van de rechtmatige eigenaar, zoals de verzetsprocedure er was voor de toondereffecten, zullen moeten worden uitgewerkt.

5. BESLUIT

Ongewilde buitenbezitstelling - De ongewilde buitenbezitstelling van effecten is een probleem in het handelsverkeer. Diefstal, vernieling, verlies, oplichting en vervalsing leiden ertoe dat de rechtmatige eigenaar van de effecten deze mogelijks niet langer in handen heeft.

---

¹³² B. FERRON et A. PIJCKE, *l.c.*, 135, nr. 62 ; L. FREDERICQ et S. FREDERICQ, *o.c.*, 380; J. VAN HILLE en N. FRANCOIS, *Aandelen en obligaties in het Belgisch recht*, Bruxelles, Bruylant, 1977, 520.

¹³³ B. FERRON et A. PIJCKE, *l.c.*, 135, nr. 62.

¹³⁴ B. FERRON et A. PIJCKE, *l.c.*, 135, nr. 63 ; L. VAN DEN STEEN, *l.c.*, 105, nr. 95.

Onzekerheid - Vooral effecten aan toonder zijn gevoelig voor deze ongewilde buitenbezitstelling. Niets lijkt immers meer onzeker dan het lot van anonieme toondereffecten. Deze anonimiteit brengt enerzijds vele gunstige (oa. fiscale) voordelen mee, maar is anderzijds ook enorm gevaarlijk. Samen met de materiële aard ervan, opent de anonimiteit van de effecten aan toonder de deur voor misbruiken zoals diefstal en vervalsing. De materiële titel bevat immers de rechten die aan deze effecten zijn verbonden, met als gevolg dat iedereen die op eender welke manier de feitelijke heerschappij over deze materiële titel krijgt, deze rechten kan uitoefenen.

Gemeenrechtelijke bepalingen - Een oplossing voor zij die ongewild buiten het bezit werden gesteld van hun toondereffecten, kan gevonden worden in het algemeen bekende artikel 2279 B.W. Dit artikel biedt echter niet altijd de bescherming die een eigenaar of houder van effecten aan toonder nodig heeft. De vordering tot teruggave op grond van artikel 2279, lid 2 B.W. bestaat enkel ten voordele van de revindicerende eigenaar, wordt in tijd beperkt en geldt bovendien enkel in geval van verlies of diefstal van de effecten. Vaak komen echter ook andere misbruiken voor, zoals oplichting of misbruik van vertrouwen. Om in dit geval de revindicerende eigenaar te beschermen werd de Wet van 24 juli 1921 in het leven geroepen die een aanvulling biedt op de revindicatievordering uit het gemeen recht.

Verzetsprocedure - De Wet van 24 juli 1921 geeft aan elke houder van een zakelijk recht de mogelijkheid om, ingeval van diefstal en verlies maar ook bij oplichting of misbruik van vertrouwen, de verzetsprocedure in te leiden en zijn effecten te revindiceren. Het verzet heeft tot gevolg dat enerzijds de verdere omloop van de effecten aan toonder wordt beperkt en anderzijds de uitoefening van de eraan verbonden rechten wordt geschorst.

Heel belangrijk is het feit dat de verzetsprocedure van de Wet van 24 juli 1921 de gemeenrechtelijke beschermingsregeling voor buitenbezitstelling, namelijk de artikelen 2279-2280 B.W., niet buiten toepassing stelt. Integendeel, de wet vormt juist een aanvulling op het gemeen recht en dit ten voordele van de revindicerende houder. Deze moet niet langer voldoen aan de zware bewijslast van artikel 2279 B.W. om zijn effecten te revindiceren.

Geleidelijke afschaffing - Naar aanleiding van de afschaffing van de effecten aan toonder, verliest ook de Wet van 24 juli 1921 aan kracht. Voortaan zullen enkel nog effecten op naam en gedematerialiseerde effecten in het handelsverkeer toegelaten zijn, mits een paar uitzonderingsgevallen. De houders van effecten op naam hebben voldoende zekerheid aangezien anonimiteit hier geen probleem vormt. De belangrijke vraag die hier echter stelt is welke bescherming de houders van gedematerialiseerde effecten zullen hebben wanneer ze slachtoffer worden van een ongewilde buitenbezitstelling.

Het antwoord hierop is onduidelijk en de praktijk zal dit moeten uitwijzen. De geleidelijke afschaffing van de effecten aan toonder leidt ertoe dat het wellicht nog een aantal jaren zal duren vooraleer men een correcte analyse kan maken waaruit het verschil blijkt met de gunstige regeling die de Wet van 24 juli 1921 in het leven heeft geroepen. Mijns inziens is een goede start genomen door de invoering van het artikel 475 bis W. Venn. dat de artikelen 2279 en 2280 B.W. toepasselijk verklaart op de gedematerialiseerde effecten. Maar gezien de grote bewijslast en het gebrek aan aanvullende beschermingsregelingen, kan ik mij niet van de idee ontdoen dat de rechtmatige eigenaar van gedematerialiseerde effecten aan bescherming zal moeten inboeten in vergelijking met de buitenbezitgestelde van effecten aan toonder. Ook de problematiek van toondereffecten waarop een verzet rust en die toch worden omgezet in gedematerialiseerde effecten, zal mijns inziens nog veel stof voor discussie opleveren. Het is dan ook aan te raden om een bepaling op te nemen in de Wet van 14 december 2005 die hierin voorziet en meer duidelijkheid brengt, wat de rechtszekerheid ten goede komt.

Meer onzekerheid - Men kan zich tot slot afvragen of de afschaffing van de toondereffecten zoveel verbetering heeft gebracht? De Wet van 14 december 2005 betekent zeker een enorme vooruitgang met het oog op de modernisering en de veiligheid van de effectenmarkt, maar zonder extra regulering is het een vloek voor diegenen die ongewild buiten het bezit worden gesteld van hun effecten. Belangrijk is om een aantal lacunes in de Wet van 14 december 2005 aan te pakken met behulp van extra regulering, net zoals de Wet van 24 juli 1921 dit beoogde ten aanzien van de gemeenrechtelijke beschermingsregeling in het kader van effecten aan toonder.